

O UDANYM ROZRODZIE ORZESZNICY LESZCZYNOWEJ *MUSCARDINUS AVELLANARIUS* W TRZCINOWISKU

KRZYSZTOF
GARNCARZ

Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J.B.M., Vohralík V., Zima J. 1999. The Atlas of European Mammals. Academic Press, London: 296–297.

Mouton A., Grill A., Kryštufek B., Randi E., Amori G., Juskaitis R., Aloise G., Mortelliti A., Panchetti F., Michaux J. 2012. Evidence of a complex phylogeographic structure in the common dormouse, *Muscardinus avellanarius* (Rodentia, Gliridae). Biological Journal of the Linnean Society 105: 648–664.

Möckel R. 1988. Zur Verbreitung, Häufigkeit und Ökologie der Haselmaus (*Muscardinus avellanarius*) im Westerzgebirge. Säugetierkundliche Informationen 2: 569–588.

Müller-Stiess H. 1996. Zur Habitatnutzung und Habitattrennung der Bilcharten (Myoxidae) Haselmaus *Muscardinus avellanarius* L.), Gartenschläfer (*Eliomys quercinus* L.) und Siebenschläfer (*Myoxus glis* L.) im Nationalpark Bayerischer Wald. W: Müller-Stiess H. (red.). Schläfer und Bilche. Tagungsbericht 1 Intern. Bilchkolloquium, St. Oswald 1990. Verein der Freunde des Ersten Deutschen Nationalparks Bayerischer Wald e.V., Neuschönau: 1–20.

Peters G., Heinrich W.D., Beurton W., Jäger K.D. 1972. Fossile und rezente Dachsbauten mit Massenanreicherungen von Wirbeltierknochen. Mitt. Zool. Museum Berlin 48: 415–435.

Pielowski Z., Wasilewski A. 1960. Haselmäuse in Vogelnestkästen. Zeitschrift für Säugetierkunde 25: 74–80.

Pucek Z. 1983. *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). W: Pucek Z., Raczynski J. (red.). Atlas rozmieszczenia ssaków w Polsce. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa: 137–138 (tekst) i 129 (mapa 63).

Sarà M., Casamento G., Spinnato A. 2001. Density and breeding of *Muscardinus avellanarius* L., 1758 in woodlands of Sicily. Trakya University Journal of Scientific Research B 2 (2): 85–93.

Schlund W. 2005. Haselmaus *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). W: Braun M., Dieterlen F. (red.). Die Säugetiere Baden-Württembergs. Band 2. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart: 211–218.

Sidorowicz J. 1959. Über Morphologie und Biologie der Haselmaus (*Muscardinus avellanarius* L.) in Polen. Acta Theriologica 3: 75–91.

Spitzenberger F., Bauer K. 2001. Haselmaus *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). W: Spitzenberger F. (red.). Die Säugetierfauna Österreichs. Austria Medien Service, Graz: 392–397.

Storch G. 1978. *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758) – Haselmaus. W: Niethammer J., Krapp F. (red.). Handbuch der Säugetiere Europas. Band 1/I Nagetiere I: 259–280.

Wachtendorf W. 1951. Beiträge zur Ökologie und Biologie der Haselmaus *Muscardinus avellanarius* im Alpenvorland. Zoologisches Jahrbuch, Abteilung Systematik 80: 189–204.

Walhovd H. 1974. Hibernation of a pair of confined dormice, *Muscardinus avellanarius*, in three successive winters. Natura Jutlandica 17: 7–24.

Ważna A., Cichocki J., Mierczak Z., Zwijacz-Kozica T., Owca M. 2012. Występowanie i rozmieszczenie orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w polskiej części Tatr i na Podtatrzu. Chrońmy Przyrodę Ojczystą 68(2): 91–99.

Wilson D.E., Reeder D.M. 2005. Mammal Species of the World: a taxonomic and geographic reference, 3 wyd. The John Hopkins University Press, Baltimore.

Zagrodzki Z. 2023. Wysoczyzna Elbląska od A do Z! – O jak orzesznica [https://pkwe.warmia.mazury.pl/wysoczyzna-elblaska-od-a-do-z-o-jak-orzesznica/]

Zima J., Macholan M., Filippucci M.G. 1994. Chromosomal variations and systematics of Myoxids. Hystrix 6 (1–2): 63–76.

Obserwując ptaki zauważyłem, że w okresie zimowym sikorki, zwłaszcza modraszki, bardzo chętnie żerują w trzcinach. Postanowiłem sprawdzić, czy również w okresie wiosenno-letnim zagnieździłyby się tam, mając taką możliwość. W kwietniu 2002 roku wywiesiłem dwie skrzynki dla sikorek w trzcinowisku stawu śródlęsnego, zwanego Loski, znajdującego się na terenie oddziału 242 leśnictwa Gąsiorowice (nadleśnictwo Strzelce Opolskie) w województwie opolskim. Skrzynki umocowałem na wysokości 1,30 m, na palikach wbitych w dno w głębi trzcinowiska – w odległości ok 10 m od skraju trzcinowiska i zarazem od najbliższych drzew.

Wyniki kontroli były zaskakujące. Już w pierwszym roku obie budki zostały zajęte, lecz nie przez modraszki, jak się spodziewałem, ale przez orzesznice leszczynowe! Orzesznice w omawianej okolicy są gryzoniami dość pospolitymi, często spotyka się ich gniazda na krzewach, przeważnie grupami po trzy (kiedyś na poboczu szosy znalazłem 20 gniazd na odcinku 1 km). Mało tego, wielokrotnie spotykałem orzesznice i ich gniazda w „moich” skrzynkach, które od lat wywieszam dla ptaków, przy czym zasiedlały one zarówno małe budki dla sikorek, jak i większe, przewidziane dla dudków, a nawet bardzo duże, przeznaczone dla pójdziek. Zajmowane były budki znajdujące się w lesie lub na skraju lasu.

Liczbę budek w trzcinowisku stopniowo zwiększałem. Przez trzy lata w każdej z nich było zajęte gniazdo orzesznicy leszczynowej, lub przynajmniej znajdowałem

Orzesznica jest dość pospolita koło Strzelc Opolskich, gdzie na poboczach szos, na odcinku kilometra znajdowano w krzewach do 20 gniazd letnich tego gryzonia
fot. Krzysztof Garncarz

gniazdo niedokończone. Budki były zajmowane niezależnie od wysokości wywieszenia, stanu technicznego budek czy też ich umiejscowienia – na paliku wbitym w dno czy na drzewie olchy, nad wodą czy w trzcinowisku „suchym”; wszystkie były zajmowane jednakowo chętnie.

Orzesznica leszczynowa
(Małków, gmina Cyców w woj. lubelskim)
fot. Grzegorz Grzywaczewski

Kontrole w trzcinowisku przeprowadzałem bardzo ostrożnie. Jeśli po lekkim uchyleniu ścianki budki widziałem, że dorosłe zwierzątko wyskoczyło z gniazda i przycupnęło w rogu budki lub jeśli tylko usłyszałem jakikolwiek szelest w gnieździe, natychmiast zamykałem budkę. Dlatego w większości wypadków nie mogłem stwierdzić, czy w gniazdach były młode i w jakiej liczbie. Tylko raz, niechcący stałem się świadkiem ucieczki z budki 4 orzesznic (1 dorosłej i 3 młodych), co było wreszcie dla mnie niezbitym dowodem udanego rozmnażania się orzesznicy leszczynowej w trzcinowisku.

Pierwsze ptaki zaczęły gnieździć się w budkach w tym trzcinowisku dopiero w roku 2005 i były to sikory, lecz znowu nie te oczekiwane modraszki, ale bogatki. Od tej chwili rozpoczęła się swego rodzaju konkurencja o skrzynki lęgowe między ptakami a gryzoniami, w rezultacie której liczba gniazd bogatek wzrosła kosztem liczby gniazd orzesznic. Biorąc dla przykładu sytuację w roku 2007, z pięciu budek lęgowych znajdujących się na trzcinowisku cztery były zajęte, w tym dwie wyłącznie przez bogatki, jedna przez orzesznice, a z jednej na przemian korzystały bogatki i orzesznice.

Jako ciekawostkę podam, że w roku 2006 w jednej z budek, uszkodzonej, wy-

wieszanej nisko nad wodą, w głębi trzcinowiska, w odległości 10 m od najbliższych drzew, stwierdziłem próbę lęgu rudzika.

W latach 2004–2007 wywiesiłem 12 dalszych budek w ośmiu różnych trzcinowiskach, zarówno podmokłych, jak i suchych. Gnieździły się tam chętnie bogatki (lecz po pokarm latały do najbliższego lasu), ale nigdy nie znalazłem tam gniazd orzesznic. Tak więc staw Loski przez kilka lat pozostawał jedynym znanym mi miejscem przebywania orzesznic w trzcinowisku.

Dopiero w roku 2008 znalazłem dwa wolno wiszące na trzcinach gniazda orzesznic i to w miejscach, gdzie nigdy nie wywieszałem swoich budek. Jedno z tych gniazd znajdowało się w rozległym trzcinowisku na skraju olsu, a drugie w wąskim pasie trzcin pomiędzy polami a drogą obsadzoną dębami, w odległości kilkuset metrów od najbliższego lasu. Tak więc przekonałem się, że takie zachowanie orzesznic nie jest rzadkością.

Krzysztof Garncarz

Ozimek, woj. opolskie

Klimat

Ekstremalne zdarzenia meteorologiczne są bezpośrednio związane ze zmianami klimatu. Coraz częściej występują długotrwałe okresy bez opadów atmosferycznych oraz z ponadprzeciętnie wysokimi temperaturami, co prowadzi m.in. do obniżenia poziomu wód gruntowych oraz wysychania cieków, degradacji gleb, zwiększenia zapotrzebowania w wodę przy ograniczeniu jej dostępności, zakłóceń w zaopatrzeniu w wodę pitną. Co roku około kilkaset gmin wprowadza ograniczenia i zakazy w zakresie użytkowania wody wodociągowej. Za straty suszowe w 2023 roku wypłacono ponad 446 milionów złotych 58 tysiącom rolników. Według scenariuszy klimatycznych susze będą coraz częstsze. Długotrwałe okresy bez deszczu występują już także w obszarach, które wcześniej nie doświadczyły suszy. Przy średnim wzroście temperatur wzrosło parowanie. Latem opadów będzie mniej niż w okresie jesienno-zimowym, przy tym będą bardziej intensywne i krótkotrwałe. W 2020 roku w Łapanowie spadło 1,5 mln litrów wody na 1 hektar (150 litrów na m²). Intensywne deszcze nawałne niosące dużą ilość wody w krótkim czasie są bez korzyści dla rolnictwa. Taki opad odpływa z gleby, zabierając ze sobą najwartościowsze jej składniki. Przez ostatnich 40 lat z każdego metra kwadratowego powierzchni kraju średnio odpłynęło o 54 litry wody więcej. Bilans wodny w kraju się pogarsza z roku na rok.

*Intensywność i zasięg susz zwiększa się.
W 2019 r. susza rolnicza objęła ponad 60% kraju
fot. pobrane z Pixabay*

**STOP
SUSZY!**

REDAKCJA

